

İnsanın dünyâ ve ukbâ saâdeti, hayatında ruh ve beden âhengini temin edebilmesiyle mümkündür. Bedenin maddî gıdâya ihtiyacı olduğu gibi, rûhun da mânevî gıdâya ihtiyacı vardır. Rûhun en feyizli gıdâsı ise “hikmet”tir. Hikmet ehlinin söz ve davranışlarını tefekkür etmek, tıpkı bereketli nisan yağmurlarının toprağa bahar aşısı yapması gibi, ruhların da âb-ı hayat katreleriyle ihyâ olmasına vesîledir. Bu hakîkati Hazret-i Ali (r.a.) ne güzel ifâde buyurur: “Nükteli ve hikmetli söz ve davranışlarla ruhlarınızı dinlendirin. Zira bedenlerin yorulduğu gibi ruhlar da yorulur.” “İnsanları, düşündürücü hikmetli sözlerle îkaz edin ki, kalpleri huzur bulsun.”

Boş ve mâlâyânî sözler, insanı rûhâniyetten uzaklaştırdığı gibi, hikmetli sözler de ruhlara huzur ve ferahlık verir. Gündelik hayatın med-cezirleri / iniş-çıkışları içinde bunalan akıl ve kalp, hikmetli sözlerle uyanır, huzur bulur, hakîkatlere karşı âgâh hâle gelir.

Hikmete vukuf bakımından insanlığın zirvesinde yer alan peygamberlerin umûmî mânâda üç vazifesi vardır:

1. Allâh'ın âyetlerinin tebliğ ve tatbiki, yani ilâhî emir ve nehiyleri beyân edip uygulamak.
2. Tezkiye, yani insanların iç dünyasını mânevî kirlilerden ve gaflete dûçâr edecek şeylerden arındırmak.

Bunların neticesinde de;

3. Kitap ve hikmetin tâlimi; yani kalpleri ilâhî hakîkatlere ve sırlara âşinâ kılmak...

Kur'ân-ı Kerîm, esâsen baştan sona bir hikmetler sergisidir. Hikmet, bütün hâdise ve varlıklarda meknuz olan ilâhî mesajlar ve sırrî hakîkatlerdir. Dolayısıyla hikmetin mutlak menşei Allah Teâlâ'dır. Peygamber Efendimiz (s.a.)'in bütün söz ve davranışları da, O'nun Hak Teâlâ'dan vahiy yoluyla telâkkî ettiği Kur'ân hikmetlerinin îzah ve şerhinden ibârettir.

Efendimiz (s.a.)'deki ilâhî hikmetlere en yakından vâkıf olanlar, şüphesiz ki ashâb-ı kirâmdır. Nitekim Efendimiz (s.a.);
“Ashâbım yıldızlar gibidir...” buyurmuştur.

Cenâb-ı Hak tarafından Efendimiz (s.a.)'in mübârek kalbine bahşedilen hikmet, Efendimiz

(s.a.)’den sahâbe-i kirâma, onlardan da Hak dostlarına, kâmil mânâda intikal etmiştir. Peygamber vârisi Hak dostları da, nebevî hikmetlerin nûrunu zamanlara ve mekânlara yansıtan mücellâ aynalar mesâbesindedirler. Zira insanlığın yaratılış itibârıyla îkaz, irşad ve terbiyeye ihtiyacı olduğu için, bu ihtiyacın kıyâmete kadar giderilmesi husûsunda istîdatlı kullar halk etmek, Allâh’ın sonsuz merhametinin bir îcâbıdır. Lâkin gerek peygamberler ve gerekse onların irşad vazîfesini devam ettiren velî kullar, hacmine ve derinliğine vâkıf olunamayan bir okyanus gibidirler. Herkes o okyanusun derinliğine istîdâdı nisbetinde dalabilir ve ondan nasiplenebilir.

Bununla beraber, her fiilinde hikmet sahibi olan Cenâb-ı Hak, kâinattaki bütün varlıkları farklılık üzere yaratmış, kullarına da maddî-mânevî, apayrı husûsiyetler lûtfetmiştir. Bu bakımdan, kâinatta hiç kimse ve hattâ hiçbir varlık için tam bir ikizlik söz konusu değildir. Zira birbirine mutlak sûrette eşit iki varlık yaratmak, onlardan birinin varlığını hikmetsiz kılar. Allah Teâlâ ise böyle bir noksanlıktan münezzehtir. Dolayısıyla iki insan maddî bakımdan ne kadar birbirine benzese de, gönül dünyası, tefekkür, tahassüs ve temâyülleri gibi sayısız husûsiyetleri bakımından mutlaka birbirinden farklıdır.

Aynı menbâdan, yani Kitap ve Sünnet’ten feyizlenen sayısız Hak dostu da, aynı ışığı rengârenk bir sûrette yansıtan bir kristalin farklı kesitleri gibi, mânâ âleminde nâil oldukları tecellîlerin tezâhürü bakımından farklılık arz ederler.

Bu meyanda Cenâb-ı Hak, bâzı velî kullarını Şâh-ı Nakşibend eyleyip mânevî tasarruf ve mârifetullah’ta eşsiz bir himmet deryâsı kılmış; kimini Mecnûn gibi aşk çöllerinde dolaştırmış; kimini hayret vâdilerinde gezdirmiş; kimini azamet-i ilâhiyye karşısında dilsiz kılarak sükût ve hâl lisânıyla irşadın şî’riyeti içinde yaşatmış, kimini Yûnus Emre gibi aşk-ı ilâhî bûlbülü kılmış, kimini de Hazret-i Mevlânâ gibi, dilinden hikmet incileri dökülen, eşsiz bir mânâ deryâsı eylemiştir.

Bilhassa Mevlânâ Hazretleri, hâl lisânına ilâveten, bir de sözlü beyâna memur kılınmıştır. Bu yüzden o Hak âşığı, kalemi, kelâmı, gönül eserleri ve feyizli sohbetleriyle; hakîkatı arayan, Hakk’a teşne gönülleri asırlardan beri irşad etmeye devam etmektedir.

Mevlânâ Hazretleri, Cenâb-ı Hakk’ın lûtfettiği ilim, irfan, sır ve hikmetleri, kendisine verilen müstesnâ bir beyan ve îzah salâhiyetiyle kelimelere aksettirmiştir. Bu bakımdan o, âdetâ bütün Hak dostlarındaki gönül feyzinin tercümânı mevkiindedir.

Mevlânâ Hazretleri’nin “Şeb-i Arûs / Hakk’a vuslat”ının sene-i devriyesi münâsebetiyle, bu yazımızda onun gönül diyarındaki hikmetler dergâhına bir tefekkür ziyaretinde bulunmayı arzu ettik. İşte Mevlânâ Hazretleri’nden, Kur’ân ve Sünnet ölçülerinin şerhi mâhiyetindeki hikmetli ifâdeler:

Hz. Mevlânâ buyurur: “Kıyâmet günü; alacalı öküzler, yani kötü düşünceli kâfirler ve fâsıklar için korkunç bir kurban bayramıdır. O gün, öküzlere ölüm, mü'minlere ise bayram günüdür!”
[Ölümü bir bayram sevinciyle karşılayabilmek için, canı ve malı bu dünyada Hakk'a kurban kılabilmek lâzımdır. Fânî hayatında canını ve malını Hakk'a kurban edemeyen, ilâhî hakîkatlere râm olamayan, kulluk vazifelerini îfâ hususunda tembellik gösteren, haramlara koşan nefsinin boynunu vuramayan gâfiller için kıyâmet, korkunç bir kurban edilme günü olacaktır.]

Zira ölüm, herkesin karşısına, yaşadığı hayatın keyfiyetine uygun bir vasıfta çıkacaktır: Kimine bir bayram sabahı mutluluğu, kimine de kâbuslarla dolu bir azap yolculuğu... Bu sebeple ömürlerimizi, kulluk heyecanı ve âdâbı ile geçirmeye gayret edelim ki; âhiretimiz, ebedî bir bayram günümüz olsun. Yani asıl bayram; mü'minlerin fânî dünyadaki takvâ imtihanından muvaffakiyetle Hakk'ın huzûruna çıktıkları gündür. Nitekim Hak dostları:
“Gerçek bayram yeni elbise giyene değil, Allâh'ın azâbından emîn olanadır.” buyurmuşlardır.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Ay, geceye sabrettiği için apaydın oldu.”
“Gül, dikenin arkadaşlığına katlanıp sabrettiği için, ona çok güzel bir râyihâ ve lâtif bir renk nasib oldu.”[Çileyi yudumlamasını öğreten hikmetin başında “sabır” gelir. Çile, aşkın dostu ve yoldaşdır. Çile ve iptilâlara tahammül, insanı olgunlaştırır.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Şems -kuddise sirruh- bana bir şey öğretti:«Dünyada bir tek mü'min üşüyorsa, ısınma hakkına sahip değilsin!»Biliyorum ki yeryüzünde üşüyen mü'minler var; ben artık ısınamıyorum!..”[Çile çekenin hâline, yine çile çeken anlar. Çilekeşin dostu, yine çilekeştir. Mü'min, mâtemlerin civârında, yalnızların yanıbaşında olmalıdır. Hadîs-i şerîflerde buyrulur:

“Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.” (Buhârî, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66)

“Komşusu açken tok yatan kimse (kâmil) mü'min değildir.” (Hâkim, II, 15)]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Dostlarınızı sıkça ziyaret ediniz. Çünkü üzerinde yürünmeyen yollar,

diken ve çalılarla kaplanır.”[Enes bin Mâlik (r.a.) şöyle der:

“Rasûlullah (s.a.), din kardeşlerinden birini üç gün göremezse, onu sorardı. Uzaktaysa onun için duâ eder, evindeyse ziyaret eder, hasta ise şifa dilemeye giderdi.” (Heysemî, II, 295)

Din kardeşlerinin ziyaretleşmeleri, birbirlerini arayıp hâl-hatır sormaları, küçük şeylerle de olsa hediyeleşmeleri, sıkıntı ve sevinçlerini paylaşmaları; hem Hakk'ın rızâsına hem de kardeşlik, dostluk ve muhabbet bağlarının kuvvetlenmesine vesîle olur. Bunun zıddına, ihmâl edildiğinde ve yeterince emek verilmediğinde ise, kardeşlik gülistânı târumâr olur; ihtilâf, ayrılık ve husûmet dikenleri ortalığı kaplamaya başlar.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Sağlık, sıhhat, âfiyet ve huzur çağında herkes dosttur. Ama dert çağında, gam vaktinde Allah'tan başka eş dost nerede!”[Gerçek dostluk, zor zamanların dostluğudur. Fakat pek çok insan, iyi gün dostudur. Gerçek dostluk ise dostunun saâdetini paylaşmaya gönüllü olmak kadar, felâket ânında ıztırâbını paylaşmaya da gönüllü olmaktır. Yine gerçek dostluk, yâr olup bâr olmamak, yani dostunun yükünü çekip ona yük olmamaktır. Bolluk ve rahatlık zamanlarının dostluklarını sahici sanmak, büyük bir hatâdır. Çünkü pek çok insan, menfaatinin dostudur. Bu sebeple zorluklarla denenmemiş bir dostluktan emin olunamaz.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “İnsanlarla dost ol. Çünkü kervan ne kadar kalabalık ve halkı çok olursa, yol kesenlerin beli o kadar kırılır.”

[Sâlih dostlar edinmek, mü'min için tâlihlerin en büyüklerindendir. Zira nefis ve şeytan, kişiyi yalnız iken çok kolay aldatabilirken, sâlihlerle beraber olanlara kolay kolay yaklaşılamaz. Bunun içindir ki hadîs-i şerîfte; “Toplulukta rahmet, ayrılıkta azap vardır.” buyrulmuştur. (Münâvî, III, 470)

Dolayısıyla hem sâlihlerle beraber olmak, hem de sâlihlerin bir ve beraber olması, toplumlardaki yozlaşmalardan ve mânevî erozyonlardan korunabilmenin en güzel çâresidir. Bunun aksine, sâlihlerden uzak durup fâsıklarla ülfet etmek de mânevî hayata zehir serpmektir. Zira İmam Gazâlî Hazretleri'nin buyurduğu gibi, fâsıklar ve gâfillerle zâhirî beraberlik, zamanla zihnî beraberliğe, zihnî beraberlik de bir müddet sonra kalbî beraberliğe dönüşür. Bu ise, insanın adım adım helâke sürüklenmesidir. Bunun içindir ki diğer bir hadîs-i şerîfte de:

“Yalnızlık, kötü arkadaştan daha hayırlıdır; sâlih bir arkadaş ise yalnızlıktan daha iyidir...”
buyrulmuştur. (Hâkim, III, 343; Beyhakî, Şuab, 256/4993)]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Bu seher benden ilham kesildi. Anladım ki vücuduma şüpheli birkaç lokma girdi. Bilgi de hikmet de helâl lokmadan doğar. Aşk da merhamet de helâl lokmanın mahsûlüdür. Eğer bir lokmadan gaflet meydana gelirse, bil ki o lokma şüpheli veya haramdır.”
“Nûr ve kemâlî artıran lokma, helâl kazançtan elde edilen lokmadır.”

[Nitekim Hak dostlarından Süfyân-ı Sevrî -kuddise sirruh-:
“Kişinin dindarlığı, ekmeğinin helâllığı nisbetindedir.” buyurmuştur.
Yine bir gün kendisine:
“Efendim! Namazı birinci safta kılmanın fazîletini anlatır mısınız?” dediklerinde de helâl lokmaya dikkat çekmiş ve:
“Kardeşim! Sen ekmeğini nereden kazanıyorsun, ona bak! Kazancın helâl olduktan sonra, hangi safta dersen namazını orada kıl; bu hususta sana güçlük yoktur.” cevabını vermiştir.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Ameli olmayan hikmetli söz, ödünç alınmış süslü elbise gibidir; bunu böyle bil!..”

“Hâl ile öğüt veren, sözle öğüt verenden iyidir.”

[Nitekim Efendimiz (s.a.) de insanlara tebliğ edeceği hakikatleri evvelâ ve bizzat kendi hayatında tatbik ederek en güzel bir fiilî kıtas, mükemmel bir numûne-i imtisal olmuştur. O’nun hâlî kâline, özü sözüne mutâbık olduğundan, sözleri gönüllerde tesir bereketine mazhar olmuştur. Zira ancak kalpten çıkan sözler muhâtabının kalbine kadar nüfûz edebilir. Gönülden gelmeyen, yaşanmayan, sırf dilin söylediği sözler ise bir kulaktan girip diğerinden çıkar, hâl ve davranışlarda hayırlı bir tesir hâsıl edemez. Âyet-i kerîmede buyrulur:

“Ey îmân edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?!” (es-Saff, 2)]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Öyle bir abdest al ki, hiç bozulmasın.”

[Bu dünyaya Hakk’a kulluk için geldik. Mâlûm olduğu üzere Kur’ân okumak ve namaz kılmak gibi kulluk tezâhürleri, abdestsiz olarak icrâ edilemez. Hiç bozulmayacak olan abdest ise, mü’minin son nefesine kadar kulluk şuurunu muhâfaza edebilmesidir.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Öyle bir namaz kıl ki, hiç bitmesin.”

[Bir namazın kılınma süresi takrîben on-onbeş dakikadır. Sonrasında ise kalbin namazdaki gibi muhâfaza edilmesi lâzımdır. Zira muhâfaza edilemeyen kalp gaflete dalar; bir zaman sonra fahşâ ve münkere / hayâsızlık ve ahlâksızlıklara doğru kayabilir. Hâlbuki hakkıyla kılınan bir namaz, kulu fahşâ ve münkerden alıkoyar. Demek ki ibadetlerin makbûliyetinin alâmeti, ibadetten sonraki hâlin de ibâdetteki gibi olmasıdır. Bu yönüyle Hak âşıklarının namazı dâimîdir, onlar her nefes Hakk'ın huzûrunda oldukları şuuruyla yaşamaya gayret ederler.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Âşığa beş vakit namaz yetmez. Beş yüz bin vakit ister.”

“Gerçek âşık, vuslatın bitmesini hiç ister mi?”

[Namazın en büyük lezzeti, Cenâb-ı Hakk'a yaklaşmak ve O'nunla beraber olmaktır. Nitekim âyet-i kerîmede; “Secde et ve yaklaş.” (el-Alak, 19) buyrulmuştur. İbadetlerin mânevî zevki, maddî zevklerle kıyas edilemez. Nitekim tâcını-tahtını terk edip ilâhî aşk deryâsına dalmış olan İbrahim bin Edhem Hazretleri buyurur ki:

“İlâhî muhabbetteki vecd ve istiğrâkımız müşahhas bir şey olsaydı; krallar onu alabilmek için bütün hazinelerini de krallıklarını da fedâ ederlerdi.”

Nefsânî lezzetlerin alâmeti, tadılınca arzu ve hevesin sönmesidir. Mânevî lezzetler ise tadıldıkça daha büyük bir şevkle arzulanır. Dolayısıyla Cenâb-ı Hak'la gerçek bir mülâkat hâlinde kılınabilen bir namaza doyum olmaz. Bunun içindir ki Hak âşıkları namazdaki o vuslat hâlinin bitmesini hiç istemezler.]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Ey kardeş! Sen, tefekkür ile hayat bulmalısın... Eğer tefekkürün gül ise, sen gül bahçesindesin. Tefekkürün diken ise, külhan kütüğüdür!”

[Akıl ve kalp, sürekli bir şeylerin tefekkürü hâlinindedir. Fakat akı ve kalbi dâimâ Hakk'ın râzı olduğu hususların tefekkürüne hizmetkâr kılmak gerekir. Zira makbul olan tefekkür, nefsâniyet bataklığından zehirlenen değil, rûhâniyet ikliminden feyizlenen tefekkürdür.

Nefsânî ve şeytânî hususların tefekkürü, insanı gaflete sürükler, nefsinin kölesi hâline getirir. Rahmânî ve rûhânî hususların tefekkürü ise, kalplere rikkat verir, ibâdetlerde huşûyu artırır, kulu nefsânî ihtiraslardan muhâfaza eder, sır ve hikmetler ikliminin seyyâhı eyler.

Nasıl ki bir arabanın deposunu benzin yerine suyla doldurmak, o arabanın motorunu ifsâd ederse, ruhları ihyâ edecek bir tefekkür iklimine girebilmek için akı ve kalbi mâlâyânî ile değil, hikmetle meşgûl etmek îcâb eder. Nitekim bayat ve bozuk malzemelerle doldurulan bir tencereden lezzetli bir yemeğin çıkması beklenemez. Bu sebeple, tefekkür dağarcığımız için lüzumlu şeylerle lüzumsuz şeyleri iyi ayırt etmeliyiz. Nitekim kurtuluşa eren mü'minler hakkında âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

“Onlar ki, boş ve faydasız şeylerden yüz çevirirler.” (el-Mü'minûn, 3)

Hadîs-i şerîfte de:

“Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi, müslümanlığının güzel olmasındandır.” buyrulmuştur. (Tirmizî, Zühd, 11)]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Dünya nimetlerle dolu olsa, fareyle yılan yine toprak yerler. Tahtanın içindeki kurt; «—Kimin böyle güzel helvası var!» der.”

“Eşek müşteri olup bir şey alacak olsa, elbette ham kavunu alırdı.”

“İnsana, aradığı şeye bakılarak değer verilir.”

[Temâyül ve yönelişleri, insanın aynasıdır. İnsan aradığı şeyi düşünüp hayâl eder, düşünüp hayâl ettiği şeyin arayışı içinde olur.

O hâlde dikkat: Neyi arıyoruz? Arayışlarımızın kiblesi dünyâ mı ukbâ mı? Hayallerimizin rotası nefsâniyet çizgisinde mi, rûhâniyet istikâmetinde mi?.. Unutmayalım ki saâdeti sefâlet çarşısında aramak, en büyük ahmaklıktır!..]

Hz. Mevlânâ buyurur: “Tohum toprağa düşse onun için «öldü» denebilir mi?..”

“Ölüm gününde tabutum götürülürken, bende, bu dünyanın dert ve gamı var sanma! Dünyadan ayrıldığıma üzülüyorum zannetme!”

“Sakin ola ki, öldüğüm için bana ağlama! «Yazık oldu, yazık oldu!» deme! Eğer ben yaşarken nefse uyup şeytanın tuzağına düşersem, işte hayıflanmanın sırası o zamandır!”

“Cenazemi görüp de; «Ayrılık, ayrılık!» deme! Bilesin ki o vakit, benim ayrılık vaktim değil, (Rabbimle) buluşma, yani vuslat vaktimdir!”

“Beni toprağın kucağına verdikleri zaman sakın; «elvedâ, elvedâ!» deme! Çünkü mezar, öteki âlemin, cennetler mekânının perdesidir!”

“Batmayı, gözden kaybolmayı gördün ya, bir de doğmayı gör! Düşün ki, Güneş’le Ay, batıp gözden kayboldukları zaman onların nûruna bir ziyan gelir mi?”

“Bu hâl, sana; batmak, kaybolmak gibi görünse de, aslında doğmaktır, yeniden hayata kavuşmaktır!”

[Gerçekten de insan, maddî yapısı itibâriyle, önce bir tabiat unsuru olarak toprakta, bir müddet baba sulbünde, sonra bir süre anne karnında, nihâyet anne-babanın kollarında, bir zaman da ebeveynin kalbinde bir ömür sürer. Ardından, dünya beşiğinden kabir beşiğine tevdî olunarak, mezar, kıyâmet, cennet veya cehennem yolcuğuna çıkartılır. Dolayısıyla ölüm bir yok oluş değil, yeniden dirilişin ilk adıımıdır. Tıpkı ana rahmindeki bebeğin oradan irtibâtını keserek dünyaya doğması gibi, rûhun bu fânî âlemden kurtulup ebedî bir hayatın sabahına doğmasıdır. İnsanoğlu orada dünyada yaşadığı hayattan hesâba çekilecek, bunun neticesine göre ya sonsuz bir saâdete kavuşacak ya da -Allah muhafaza buyursun- ebedî bir azâba dûçâr kılınacaktır.

Velhâsıl mü’minin vazîfesi, dünyada ölümden ürperip kaçmak yerine, ona hazırlanmak ve onu güzelleştirmeye çalışmaktır. Düşünmek gerekir ki, yüz yirmi dört bin kûsur peygamber, sahâbe-i kirâm, sayısız evliyâullah, ölümü güzelleştirmeyi bildiler. Şimdi onlar, cennet bahçelerinden bir

Osman Nuri TOPBAŞ tarafından yazıldı
Çarşamba, 08 Mayıs 2024 03:08 -

bahçe olan kabirlerinde kıyameti beklemektedirler. Bizler de ebedî saâdetimiz için fânî günlerimizi Hakk'ın rızâsına uygun şekilde geçirmeli, kendimize güzel bir kabir hazırlamanın değil, kabre güzelce hazırlanmanın gayreti içinde olmalıyız.]

Cenâb-ı Hak, ilâhî hikmet tecellîlerinden gönüllerimize hisseler nasîb eylesin. Cümlemizi, dünyaya geliş ve ukbâya gidişin hikmetinde derinleşebilen sâlih mü'minlerden kılsın. Âmîn!..

Osman Nuri Topbaş
Altınoluk Dergisi 298. Sayı